

Skamander

6-23 juni 1984: Bellevue, Palonizaal
21.00 uur

10, 17, 23 juni
15.00, 21.00 uur

24 juni
23.00 uur

(niet op 11, 18,
21, 22 juni)

ALBERT CAMUS

DE VAL

Een productie van Stichting Skamander

Acteurs:

Jean-Baptiste Clamence	Willem Nijholt
Meisje	Arda Brokmann

nederlandse tekst	Dolf Verspoor
toneelbewerking, regie	Joanna Bilka
vormgeving	Hans Wolff
geluidsontwerp	Leo van den Boogaard
ontwerp affiche	Andrzej Wisniewski
zakelijke leiding	Stichting Theatertechniek en Administratie
technische leiding	Pelle Herfst
algemene assistentie	Adri Felderhof
productie	Hans Wolff, Joanna Bilka

Deze voorstelling kwam mede tot stand met
subsidie van het Ministerie van Welzijn, Volksge-
zondheid en Cultuur

Met dank aan:

Froukje Bos	Hanneke Rudelsheim
Corné Bruyn Plomp	Julia Scheffer
Rik van Hulst	Jacques Senf
Max von Kreijfelt	Emmy Smit
Justine Linnebank	Oscar Timmers
Prof. dr Michael Marlet	'Warehouse'
NOS-filmarchief	Erika Dijkstra

Centrum-Bellevue en zijn technische en
administratieve medewerkers

*Voor een mens zonder oogkleppen is er geen
mooier schouwspel dan een intelligentie worste-
lend met een werkelijkheid die haar te boven
gaat.*

*(Albert Camus: Le Mythe
de Sisyphe)*

KIJKEN NAAR CAMUS' DE VAL

De Val, door Albert Camus in 1956 geschreven als onderdeel van een verhalencyclus, die hij publiceerde onder het opschrift Ballingschap en Koninkrijk, werd de beslissende titel waarop hem in 1957 de Nobelprijs voor literatuur is toegekend.

De oorspronkelijke samenhang met de andere verhalen geeft de sfeer aan waarin we moeten luisteren en meeleven: ons gevoel van 'verbannen' te zijn in een vreemde wereld enerzijds en ons verlangen naar geluk, klaarheid en een bevrijdende toekomst anderzijds: een raadselachtige wereld en een onberekenbare toekomst. De wijze waarop we in De Val worden uitgenodigd om te luisteren en mee te doen is door Camus aan Dostojewski en Kafka ontleend: een gepensioneerde advocaat nodigt u aan de caf  tafel uit een borrel met hem te drinken, en nog een, en nog een ... en onderwijl vertelt hij, biecht hij zijn leven op. Is dat niet ook uw ervaring, is dat niet ook uw leven? Zeg het eens eerlijk! 'We zijn toch allemaal met hetzelfde sop overgoten, nietwaar? We zijn toch allemaal Elckerlic, Iedereen'.

De advocaat - Jean-Baptiste Clamence, zo stelt hij zich voor, met de naam van de 'roepende' (clamans) in de woestijn van de moderne wereld, zoals eens die andere Johannes, die als de Doper en Wegbereider in de geschiedenis van de verlossende bevrijding is ingegaan - laat zijn leven voor zijn tafelgenoot de revue passeren: gevierd advocaat, gerespecteerd man, voorbeeld van rechtvaardigheid en naastenliefde, beter dan zovele anderen... en toch klinkt soms in de nacht, vooral als hij over een brug wandelt, over het water uitkijkt, een ingehouden, honend lachen. Als Joseph K. in Kafka's Proces op de morgen van zijn dertigste verjaardag, waant hij zich door een arrestatiebevel overvallen te zijn: aangeklaagd, midden in zijn leven, waarvoor in Gods naam? En die vraag loopt als een rode draad door het gehele lange gesprek, waarin hij ons -ieder van ons- verweekt: hoe kan ik, hoe kunnen wij aan die dreigende veroordeling ontkomen?

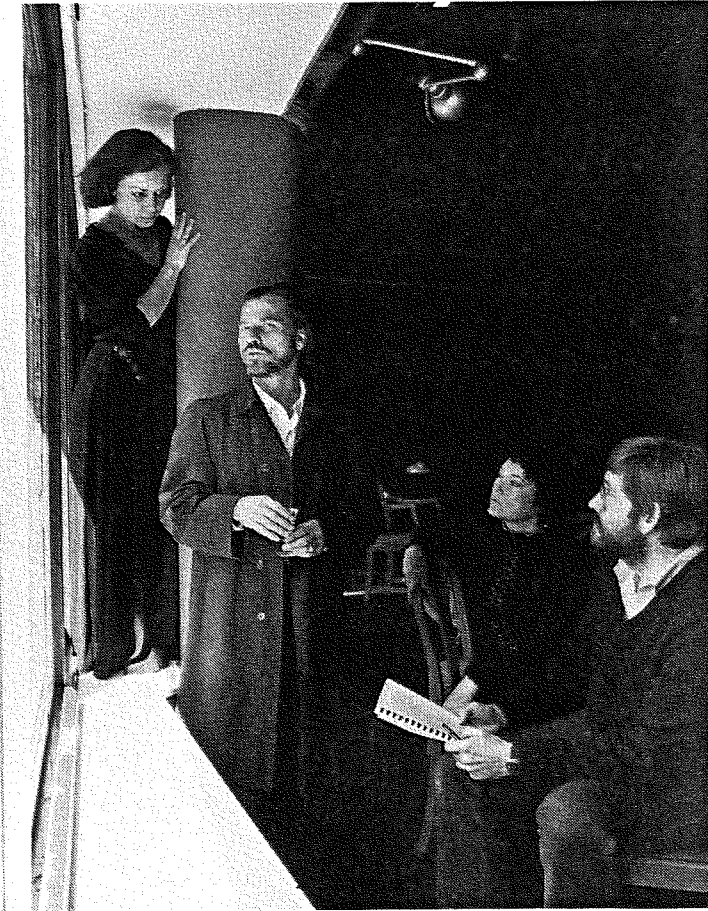
De ene methode na de andere biedt zich aan en wordt weer afgewezen: geen enkele is efficiënt. Erop los leven en vergeten, beneveling en vrouwen, bestendiging van de levensleugen door zelfmoord, de christelijke godsdienst als een onmetelijk reinigingsbekken..., tenzij misschien Jezus zelf?

'Maar die wist het ook niet ('mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?'), hij stierf en liet ons alleen, 'om verder te leven'. En verder leven, dat is het nu juist, daar gaat het om. Verder leven zonder enige helderheid, zonder precies te weten hoe en waarom, met die benauwende dubbelheid in mezelf: wel willen en toch niet doen, je willen inzetten en je toch laten gaan, vergeven

*

*Jonge Athener, uit al je poriën zweet
ijdelheid - Socrates*

*(oorspronkelijk motto
voor De Val in de geschreven versies 2 en 3)*

Werkfoto tijdens repetitie van De Val
v.l.n.r. Arda Brokmann, Willem Nijholt,
Joanna Bilska en Hans Wolff
(Foto: Maarten Brinkgreve)

willen worden en toch jezelf tot rechter over anderen opwerpen. Dan biedt zich tenslotte maar één weg uit de impasse aan: een geniale weg, mezelf opwerpen als rechter van de ene kant en tevens aan de andere kant mezelf aanklagen als de schuldige die ervoor boeten moet, 'rechter-in-boetekleed'.

Als rechter-in-boetekleed betreft Clamence ieder ander, 'elckerlic', in hetzelfde proces: jij ook, jij ook, geen haar beter dan ik, iedereen maakt vuile handen, maar ik -rechter- ik weet het, ik weet dát tenminste helder en verhef mij wederom boven ieder ander doordat ik dat weet en mij met die dubbele levensconditie vereenzelvig. En niet alleen oordeel ik op die manier en deel ongenaakbaar en onvermurwbaar straf uit, 'ieder zijn deel', maar ik verkondig het oordeel en schreeuw het van de daken als een modern profeet: 'Johannes de Roepende' ... En toch, dan klinkt nog luider dat onuitroeibaar honend lachen achter mijn rug.

Tenzij, tenzij Clamence zijn leven, alles, nog eens zou kunnen overdoen, nog eens voor de keuze gesteld zou worden: 'Meisje, kom, spring nog eens van die brug in het water van de Seine' -toen, die eerste keer, deed hij alsof hij het niet hoorde-, nu zou hij wellicht kunnen vergeten en zich omdraaien en haar naspringen om haar te redden...en ook zichzelf?' Maar het water is zo koud, en vooral: het is te laat, altijd te laat, 'gelukkig'.

Betekent dat 'gelukkig' het aanvaarden van de paradox, de tegenstrijdige levenssituatie van 'elckerlic', of is misschien toch, ondanks alles, het vergeten van jezelf de echte weg? Bij Brecht heet het -in de Goede Mens van Sezuan- aan het eind, naar het mij voorkomt om dezelfde reden: 'Der Vorhang zu und alle Fragen offen'.

dr Mich. Marlet
Amsterdam

*

'Een held van onze tijd' is inderdaad een portret, maar niet van een bepaald mens. Het is samengesteld uit de gebreken van onze generatie in hun volle consequentie -

Ljermontov

(oorspronkelijk motto
voor De Val in de
schrijfmachine-versie 4)

AFORISME, ANEKDOTE, ROMAN, TONEEL

Het toneeloeuvre van Albert Camus telt een aantal vooraanstaande bewerkingen: Calderón en Lope de Vega, Dostojewski en Faulkner. Maar het was niet alleen de regisseur, acteur en toneelschrijver die de theatervorm zag in al dan niet voor toneel geschreven werken. Een van de frappantste voorbeelden heeft misschien te weinig aandacht gekregen.

In 1944, op verzoek van een uitgever in Monaco, schreef Camus een inleiding bij de Maximes et Anecdotes van Chamfort, de door Stendhal en Nietzsche op juiste en hoge waarde geschatte 'moralist' (= mensenkenner en -observator) uit het einde der achttiende eeuw. De geijkte moralisten waren La Rochefoucauld en La Bruyère; vergeten wordt vaak dat Montesquieu en Voltaire's jonge vriend Vauvenargues in hun aforistische thumbnail-sketches tot de klassieken in het genre hoorden, dat zijn afsluiting vond in de tegenpolen Rivarol en Chamfort. Kortom, een in tal van opzichten met Chamfort verwante geest als Camus scheen de ideale inleider voor Chamfort's penetrante Maximes et Anecdotes.

Met onbevangen blik weet Camus de roem van een La Rochefoucauld te relativiseren, en toont het specifieke aan van Chamfort. Hij gaat verder: 'onze grootste moralisten zijn niet zomaar maximen-makers, ze zijn romanciers'. Neem bij Chamfort de maximen en de anekdotes samen, en we hebben materiaal, compleet met personages en commentaar, voor een en meer romans. De opzet van Balzac. Camus toont aan dat dezelfde personages herhaaldelijk optreden. Chamfort's techniek is die van de roman, en nog wel van de moderne roman. Ter bekroning van alle facetten van een zekere M. verwezenlijkt Chamfort daarin bovendien die bepaalde mélange van wil en van passie die, aldus Camus, het 'tragische karakter' schept en aldus Chamfort als uitbeelder van personages een grote voorsprong op zijn tijdgenoten geeft. Chamfort als romancier: Camus laat zich niet in de geijkte vakjes vangen.

In de roman La Chute ligt overduidelijk het te spelen drama De Val. Dostojewski's romans zijn evenzeer drama's -het is vaak opgemerkt, maar alleen in romanvorm, als feuilleton na feuilleton, kon hij ze aan uitgevers en publiek slijten. In La Chute koos Camus voor de vertellende vorm. We weten hoezeer categorieën bijzaak voor hem konden zijn.

Dolf Verspoor

*

Geen enkele lezer van de 'Zangen van Maldoror' ontkomt aan de indruk dat er aan dit boek een 'Biecht van Stavrogin' ontbreekt.

(Albert Camus: L'Homme révolté)

- 1913 Albert Camus wordt geboren in Mondovi, Algerije, als tweede zoon in een arbeidersgezin: vader van afkomst Elzasser, moeder van Spaanse afkomst. Zij heeft haar leven lang geen tijd gehad te leren lezen en schrijven. In het gezin werd gedacht en gedaan.
- 1914 Zijn vader sterft aan verwondingen in de slag aan de Marne. De kinderen bewonen met moeder, grootmoeder en een verlamde oom twee vertrekjes in Algiers' arbeiderswijk Belcourt.
- 1923 Na de lagere school wordt Camus in staat gesteld het gymnasium af te lopen, eindexamen 1930. Eerste symptomen van tuberculose. In de strijd daartegen: voetbal.
- 1931 In staat gesteld letteren en filosofie te studeren in Algiers. Een van zijn docenten, Jean Grenier, weldra bekend als auteur van ondermeer *Essai sur l'esprit d'orthodoxie*.
- 1932 Camus publiceert vier artikelen in het tijdschrift *Sud*.
- 1933/34 Eerste huwelijk. Hitler in Duitsland; Camus, toegetreden tot de communistische partij, is actief onder de Algerijnse bevolking.
- 1935 Verlaat de partij; politiek onafhankelijk en verbonden met het lot van Algerije sticht hij het *Théâtre du Travail*. Op basis van de recente Spaanse mijnwerkersopstand schrijft hij in samenwerking het politieke stuk *Révolte dans les Asturies*.
- 1936 Bewerkt en regisseert Malraux' *Le Temps du Mépris*. In Spanje generaalscoup als begin van een driejarige burgeroorlog. Camus voltooit studie met de scriptie *Métaphysique chrétienne et néoplatonisme: betrekkingen via Plotinus en Augustinus*. Publicatie van *Révolte dans les Asturies* na verbod der opvoeringen. Bereist uitvoerig Tsjechoslowakije waar hij in Praag vergeefs zoekt naar het Joodse kerkhof. Woont in Salzburg een opvoering bij van Hofmannsthal's *Jedermann*. Italië. Bereist Algerije als acteur met de toneelgroep van Radio-Algerije.
- 1937/38 Wegens gezondheidsredenen reis naar Frankrijk. Publiceert *L'Envers* et *l'Endroit*. Zet actief toneel voort in *Théâtre de l'Equipe*. Verbonden aan de krant *Alger Républicain* onder Pascal Pia aan wie hij later *Le Mythe de Sisyphe* opdraagt. - Begint aan *L'Etranger*.
- 1939 In Spanje eindigt de oorlog; Tsjechoslowakije na Oostenrijk geannexeerd door Hitler. Camus ziet af van een Griekse reis en publiceert *Noces*. Bij het uitbreken van de oorlog

*

Hoe bepaalde auteurs worden aangetrokken door de rechtspraak en zijn absurd functioneren. Gide, Dostojewski, Balzac, Kafka, Malraux, Melville e.a. Nagaan hoe en waarom.

(Albert Camus: *Carnets II*)

ALBERT CAMUS

De vreemdeling

Roman 21ste druk f 14,15

De pest

Roman 24ste druk f 21,45

De val

Roman 14de druk f 15,90

Koninkrijk en ballingschap

Verhalen 7de druk f 10,25

Keer en tegenkeer

Verhalen 9de druk f 9,30

De mens in opstand

Essay 4de druk f 9,90
in de boekhandel

BIJ DE BEZIGE BIJ

in West-Europa wegens gezondheidsredenen afgewezen als vrijwilliger.

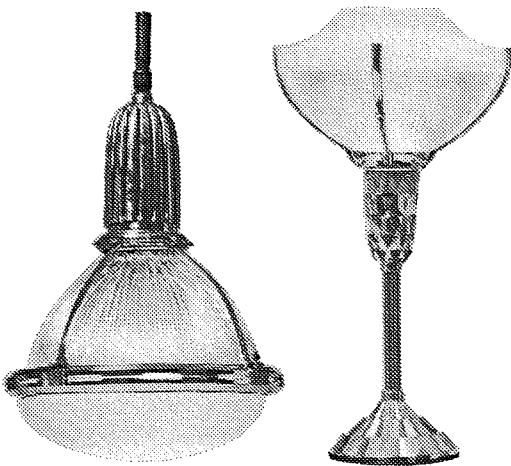
- 1940 Tweede huwelijk met Francine Faure. Vanwege zijn activiteiten gedwarsboord in Algerije, vestigt hij zich in Parijs, waar hij in mei L'Etranger voltooit. Woont na Duitse invasie in Lyon tot begin 1941. Schrijft eerste deel van Le Mythe de Sisyphe.
- 1941 Vestigt zich in Oran, doceert er en voltooit Sisyphe. Hij is 28 jaar, zwak, sportief en auteur van ettelijke belangrijke werken.
- 1942 In het voorjaar in Frankrijk terug. Via Pascal Pia en René Leynaud in verzetsgroep Combat. Malraux leest manuscript L'Etranger, stuurt het ter publicatie naar Gallimard. Op doktersadvies verplichte rust in Massif Central. L'Etranger verschijnt.
- 1943 Publicatie van Camus' eerste filosofische werk Le Mythe de Sisyphe. Clandestien: eerste Lettre à un ami allemand. De groep Combat nestelt zich in Parijs, Camus in de woning van André Gide die in Tunis is. Het kwartaalschrift L'Arbalète in Lyon, kleine oplage en grote weerklank, publiceert van Camus L'Espoir et l'Absurde dans Kafka. Camus wordt beoordelaar van manuscripten bij Gallimard.
- 1944 Werk aan het ondergrondse Combat. Bij opvoering van Le Malentendu met Maria Casarès ontmoeting met Sartre: 'We hadden gepubliceerd zonder elkaar te kennen, bij kennis-making konden we onze verschillen constateren'. Tijdens de bevrijding van Parijs in augustus begint Combat als toonaangevend dagblad openlijk te verschijnen met Camus en Pia.
- 1945 Wapenstilstand Europa. 16 Mei nationalistische opstand neergeslagen in Sétif, Algerije, Camus gaat erheen. Augustus: Hiroshima en Nagasaki. Gérard Philippe speelt de hoofdrol in Caligula. Camus begint L'Homme révolté.
- 1946 Tournee door de V.S. Camus ontdekt het werk van Simone Weil. In zijn Gallimard-serie L'Espoir brengt hij haar nagelaten werken en van René Char Feuillettes d'Hypnos.
- 1947 Camus, Pia en Raymond Aron trekken zich terug uit het dagblad Combat. Publicatie van de roman La Peste.
- 1948 Opvoeringen van uit La Peste getrokken stuk L'Etat de Siège, met Jean-Louis Barrault.
- 1949 Tijdens een tournee door Latijns Amerika verergert Camus' gezondheidstoestand. Première Les Justes met Serge Reggiani en Maria Casarès.
- 1950 Camus bundelt kronieken, ondermeer over Algerije, in Actuelles I.

*

Het doel heiligt de middelen? Mogelijk. Maar wie of wat heiligt dan dat doel? Op die vraag, in het midden gelaten door het historisch denken, antwoordt de revolutie: de middelen.

(Albert Camus: L'Homme révolté)

ART NOUVEAU INTERNATIONAL B.V.

Originele Art Deco lampen

Beperkte voorraad

Prijzen vanaf: f.750.-

**Herengracht 115,
1015 BE Amsterdam**

Tel.: 020 - 25 60 23

- 1951 Verschijning van de politiek-filosofische studie *L'Homme Révolté*. Internationale weerklank. Camus, fel persoonlijk aangevallen in het tijdschrift van Sartre, breekt met hem.
- 1952 Na toelating van Spanje onder Franco tot de Unesco zegt Camus medewerking aan deze organisatie op.
- 1953 Opstand arbeiders Oost-Berlijn; Camus kiest voor de opstand. *Actuelles II*. Op het Festival d'Angers regisseert Camus zijn adaptatie van Calderón.
- 1954 Hij moet rust houden. Teksten 1939-53 gebundeld in *L'Eté*. November: reis door Italië. Begin Algerijnse oorlog. Verscheurdheid tussen de islamitische bevolking en de Europese 'kleine luyden'.
- 1955 Toneelbewerking: *Un cas intéressant* naar Dino Buzzatti. Reis naar Griekenland. Toespraak in Athene.
- 1956 Camus in Algiers. Oproep tot bestand. Publiceert *La Chute*. Opvoering van *Requiem pour une nonne*, naar Faulkner.
- 1957 Bundelt recente verhalen in *L'Exil et le Royaume*, dat aanvankelijk ook een eerste kortere versie van *La Chute* zou bevatten. Op het Festival d'Angers wordt zijn bewerking van Lope de Vega's *Chevalier d'Olmedo* opgevoerd. In samenwerking met Arthur Koestler '*Over de doodstraf*'.
10 december: neemt in Stockholm de Nobelprijs in ontvangst, als jongste en negende Franse laureaat.
- 1958 Derde *Actuelles*: de Algerije-kronieken. Gezondheidstoestand verslechtert. Camus koopt een huis in Lourmarin, nabij René Char.
- 1959 Regisseert zijn toneelbewerking van Dostoevski's *Demonen*. Begint aan een nieuwe roman.
- 1960 4 januari: Camus komt om in een verkeersongeval bij Montereau.

*

De mens is niet geheel en al schuldig: niet hij is immers met de geschiedenis begonnen. Ook niet geheel en al onschuldig, hij zet immers de geschiedenis wél voort.

(Albert Camus: *L'Homme révolté*)

De zin van de geschiedenis van morgen ligt anders dan men denkt. Hij ligt in de strijd tussen scheppen en inquisitie.

(Albert Camus: *L'Homme révolté*)

De door Hans Wolff voor deze
voorstelling geselecteerde
kleurfilters zijn alle afkomstig
uit het Lee Filter programma
en zijn gratis terbeschikking
gesteld door Corné-Light B.V.
te Amsterdam

Lito
Ciné 60
Matthews
Lee
Lowe Light
L.T.M.
Ronford-Baker

Lito/Licht

(studio, theater)

Ciné 60/Belts

(licht, camera)

Matthews/Statieven

(licht, geluid)

Lee/Filters

(lichtcorrectie, kleureffect, camera)

Lowe Light/Licht

(studio, reportage)

L.T.M./Licht

(studio, reportage, H.M.I.)

Ronford-Baker/Statieven

(camera)

★ **Minolta/Meters**

(licht- en kleuranalyse)

corné-light bv

geerdinkhof 9

1103 PP amsterdam

020/90 98 98/12 31 23

All you need is light®

importeur-leverancier/corné-light bv

Toen ik jong was leefde ik in het besef van
mijn onschuld, dat wil zeggen zonder enig
besef. Ik ben niet het gekwelde genre. Alles
lukte me, ik ging vanzelf om met het intellect,
had de beste relaties met vrouwen, en de paar
zorgen die ik wel eens had verdwenen ook weer
vanzelf. Een keer begon ik na te denken. NU...

(Tarrou, personage in
La Peste)

Voor een psycho-analyticus onthaalt het ik
zichzelf op een permanente voorstelling -
maar het script is vervalst.

(Albert Camus: Carnets II)

De Val gaat verder dan de toelichtingen die
Camus er zelf over geeft: het is een toenemen-
de beklemming en tegelijk de wil daaraan te
ontkomen in een katharsis; het is een opnieuw
op losse schroeven zetten van het comfortabele
humanisme en het rustige geweten - en tegelijk
een satire op het ziekelijke van scrupules.

(Roger Quilliot, in
nabeschouwingen in de
Pléiade-uitgave van Camus)

De man die in De Val aan het woord is, uit
zich in een geraffineerde biecht. Gevlucht
naar Amsterdam, stad van grachten en koud
licht waar hij de kluizenaar en de profeet
uithangt, wacht deze voormalige advocaat op
welwillende toehoorders. - Hij voelt zich
modern, dat wil zeggen: hij kan niet verdragen
beoordeeld te worden. Dus haast hij zich,
zich zijn eigen proces aan te doen; in werke-
lijkheid is dat om een oordeel te vellen over
de anderen. Waar begint de biecht, waar begint
de aanklacht? Voert deze man een proces tegen
zichzelf of tegen zijn tijd? Is hij een apart
geval of is hij de doorsnee mens?

(Albert Camus, uit de
presentatie van zijn
roman La Chute)

Zelfs op de beklaagdenbank blijft het al-
tijd interessant over zichzelf te horen
praten.

(Albert Camus: L'Etranger)